

SHRnutí POZNATKŮ ZE ZPRACOVANÝCH ZÚR

Milan Körner

Článek se zabývá některými poznatky ze zpracovaných a rozpracovaných zásad územního rozvoje – ZÚR (prezentovaných v tomto čísle), včetně hodnocení jejich vlivu na udržitelný rozvoj. Všíká si některých hlavních problémů, které nová „dokumentace“ přináší, a otázek rozdílného přístupu u „pilotních“ ZÚR.

Hlavním přínosem tohoto souboru sdělení je především otevřít diskusi nad novou, významnou regionální dokumentací a jejími vazbami na celorepublikové koncepce.

Předkládané dvojčíslo je z větší části věnováno problematice ZÚR. Mimo článků věnovaných zkušenostem pořizovatelů a zpracovatelů této dokumentace jde také o související problematiku rozboru udržitelného rozvoje území (RURÚ) a posouzení ZÚR na udržitelný rozvoj.

ZÚR představují specifickou (novou) formu regionální územně plánovací dokumentace.

První vlna pořízení ZÚR byla významně časově limitována končícím funkčním obdobím krajských zastupitelstev. Nesporně je potřebné považovat za úspěch, že se podařilo dokončit ZÚR ve čtyřech krajích.

Ve třech případech se jednalo o nové kraje (Olomoucký, Zlínský, Vysočina), které vznikly v důsledku územně správní reformy ČR. Pořízení „vlastní“ dokumentace bylo v těchto krajích silně motivováno potřebou formulovat směry vývoje svého území. Čtvrté dokončené ZÚR jsou v Plzeňském kraji.

Aktéry pořizování ZÚR jsou politici (krajské zastupitelé), pořizovatelé (úředníci kraje), projektanti, dotčené orgány a veřejnost.

Pro všechny zúčastněné se jednalo o zásadně novou a značně odlišnou kategorii dokumentace. V určité výhodě byli pořizovatelé a projektanti, kteří měli zkušenosti s předcházejícími dokumentacemi ÚP VÚC.

Pro ostatní účastníky procesu je vnímání (srozumitelnost) dokumentace ZÚR dosti problematická. Jejich zkušenost je spíše v poloze detailu (realizace) než v úrovni regionální koncepce.

Cíl koncepce, který lze nejjednodušší pojmenovat jako **vytváření předpokladů územního rozvoje**, je pro ně značně vágní. Do značné míry k tomu přispívá skutečnost, že navrhovaná koncepce není propojena s garancí realizace, nebo alespoň se závazným stanovením priorit.

Značně problematické jsou postoje některých dotčených orgánů, které prosazují do ZÚR obecné teze či ochranu svých zájmů. Ty jsou téměř vždy zajištěny příslušnou stávající legislativou, nejsou tedy v ZÚR nově navrhovány. Velká část těchto požadavků nemá v úrovni ZÚR územní průmět.

Stěžejním problémem v úrovni ZÚR je zcela pochopitelně návrh rozvoje **dopravní infrastruktury**.

Koncepce silniční dopravy je zatím výrazně zaměřena na kategorie D a R a na část silnic I. třídy, nebyla však delší dobu aktualizována.

Vzhledem k tomu, že silnice II. třídy jsou majetkem kraje, Ministerstvo dopravy, resp. Ředitelství silnic a dálnic s touto sítí neuvažuje ve své koncepci.

Pro ZÚR však má vybraná síť silnic II. třídy z hlediska realizace „krajských“ vazeb mimořádný význam.

Rovněž koncepce železniční dopravy není uzavřena ani v úrovni republikové. Studie VRT postrádají průkazy o potřebnosti této kategorie tratí, v podstatě nenavazují systémově na záměry sousedních zemí. Vkládání těchto koncepčně nestabilizovaných záměrů do ZÚR (i v úrovni územních rezerv) je značně problematické.

Návrh rozvoje dopravních sítí v ČR do roku 2010 (usnesení vlády č. 741 z roku 1999) je jako výchozí podklad pro ZÚR zpracovávané po roce 2008 nepochybně překonaným (byť ve značném rozsahu nerealizovaným) podkladem.

Zde lze citovat z „Generálního plánu rozvoje dopravní infrastruktury“ (GEPARDI) zpracovaného Ministerstvem dopravy: „*Současný plán rozvoje infrastruktury postrádá jasné vyčíslení konkrétní poptávky přínosů a aktuálnosti potřeby konkrétních záměrů*“.

Ve většině ZÚR jsou záměry dopravní infrastruktury (zejména silniční) zahrnuty v rozsahu, který výrazně překonává jakékoliv prognózní horizonty. Při neexistenci nové komplexní dopravní koncepce na republikové úrovni je celkem logické, že do ZÚR byly převzaty záměry ze schválených ÚP VÚC, v některých případech záměry ze schválených ÚP obcí, aniž byla vždy posouzena jejich relevantnost z hlediska úrovně ZÚR. Zde jsou mezi jednotlivými ZÚR významné rozdíly, k redukci záměrů však dochází jen v menším rozsahu.

Rozdílné jsou rovněž přístupy k rozlišení „koridorů“ návrhových (VPS) a územních rezerv. Spíše převažuje značný optimismus nad možnostmi realizace. Priority u „státních“ investic by měly být stanoveny v republikové koncepci.

Zcela novými částmi ZÚR jsou:

- uspořádání území kraje;
- oblasti se shodným krajinným typem.

V obou případech jsou mezi jednotlivými ZÚR odlišné přístupy.

U **prostorového uspořádání** (rozvojové oblasti a osy, specifické oblasti) se jedná o zpřesnění vymezení v úrovni PÚR a o doplnění systému o krajskou úroveň. Přístupy lze přibližně rozdělit na:

- selektivní – zahrnující jen ta území, která vymezují významný rozvojový potenciál, resp. hlavní specifická (problémová) území;
- neselektivní – pokrývající celé (nebo téměř celé) území kraje rozvojovými či specifickými oblastmi (v některých případech se tyto oblasti dokonce překrývají).

Některé přístupy jsou ovlivněny nevyjasněným pochopením rozhraní ZÚR ve vztahu k regionální politice (programy rozvoje krajů), která je mj. orientována na podporu vybraných území.

Dalším možným důvodem je nedostatečné formulování regionálních (vnitrokrajských) disparit, a to zejména v ekonomické oblasti, v ÚAP a v RURÚ. Ze seriózních analýz by nepochybně vyplynulo, že skutečný rozvojový potenciál je „soustředěn“ jen na poměrně malé části území kraje, resp. ČR. Tato problematika není zatím obsažena ani v PÚR. **Regio-**

nální rozdíly (po okresech v letech 2005–7) např. obsahuje stejnojmenná publikace ČSÚ z roku 2007.

U **vymezování oblastí se shodným krajinným typem** se celkem dalo předpokládat, že může dojít k rozdílným přístupům. Příspěvky k dokončeným a rozpracovaným ZÚR se této problematice dotýkají okrajově. Dosaďovací zkušenosti zatím nebylo možné šířeji konfrontovat, doporučit lze pracovní semináře k této problematice.

Závažným tématem je **posouzení ZÚR z hlediska vlivu na udržitelný rozvoj území**.

Nově sledované pilíře (hospodářský rozvoj, sociální soudržnost) nemají zatím standardizované přístupy hodnocení. Na rozdíl od environmentálního pilíře navíc „pracují“ s daty i v relativně krátkém čase značně proměnlivými (např. nezaměstnanost).

Při posuzování řady jevů je v RURÚ sledována jen jejich kvantita, nikoliv však jejich kvalita (rozdílnost od standardu). Tím je např. významně zkrácena dostupnost center osídlení.

Toto dvojčíslo časopisu U&ÚR si neklade nárok na souhrnnou informaci o stavu ZÚR. Domníváme se, že významné jsou zejména **zkušenosti pořizovatelů z projednávání ZÚR**. Rovněž významná jsou sdělení některých projektantů, zejména těch, kteří se podíleli na dokumentaci ZÚR ve více krajích. Za značný přínos považují zkušenosti z posuzování vlivu ZÚR na udržitelný rozvoj území.

Redakční rada časopisu chápe toto číslo jako podklad pro širokou odbornou diskusi k problematice ZÚR a k regionálnímu plánování v širších souvislostech. Lze předpokládat, že v průběhu první poloviny roku 2009 dojde k dokončení dalších ZÚR a tím i k rozšíření o zkušenosti dalších krajů.

Změna politických reprezentací v krajích může v některých případech znamenat určité zpomalení prací. Problematika územního plánování v úrovni krajských (i komunálních) zastupitelstev obvykle nebývá bezprostředně po volbách nejvýznamnější prioritou. Důvodem je mj. též její značná komplexnost vyžadující orientaci v souvislostech rozvoje území.

*Ing. arch. Milan Körner, CSc.
AURS, spol. s r. o.*

ENGLISH ABSTRACT

Summary of the Knowledge of Completed Spatial Development Principles, by Milan Körner

The article comments on some of the knowledge of the Spatial Development Principles as presented in this issue, those completed or under elaboration, including their impact on sustainable development. Some of the major problems of this new documentation are observed, as well as a different approach of the pilot Spatial Development Principles. The main objective of this information is to open a new discussion about a new important regional documentation and its links to nationwide concepts.